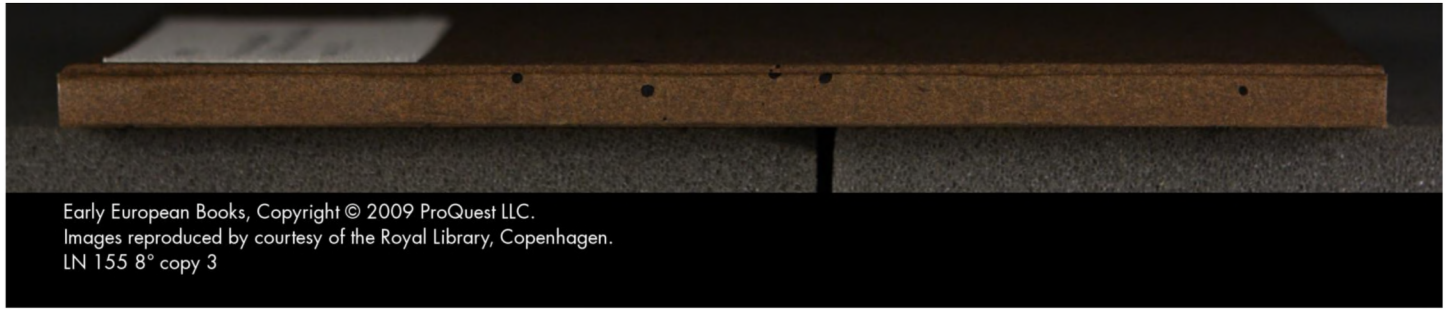
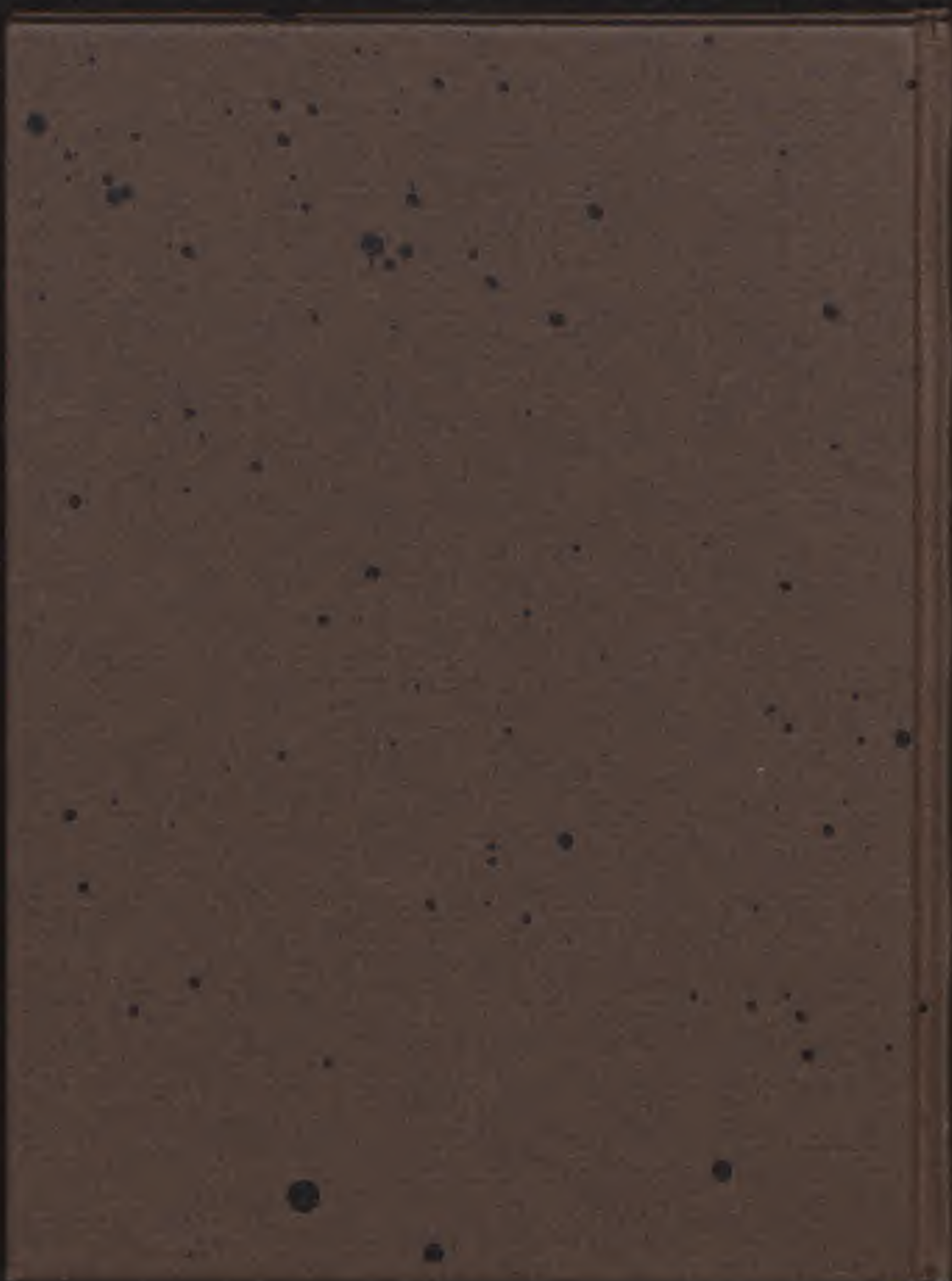

Luther:

Om børn ath holde
till Scole och Studium,
Andorp 1531.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 155 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 155 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 155 8° copy 3

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 155 8° copy 3

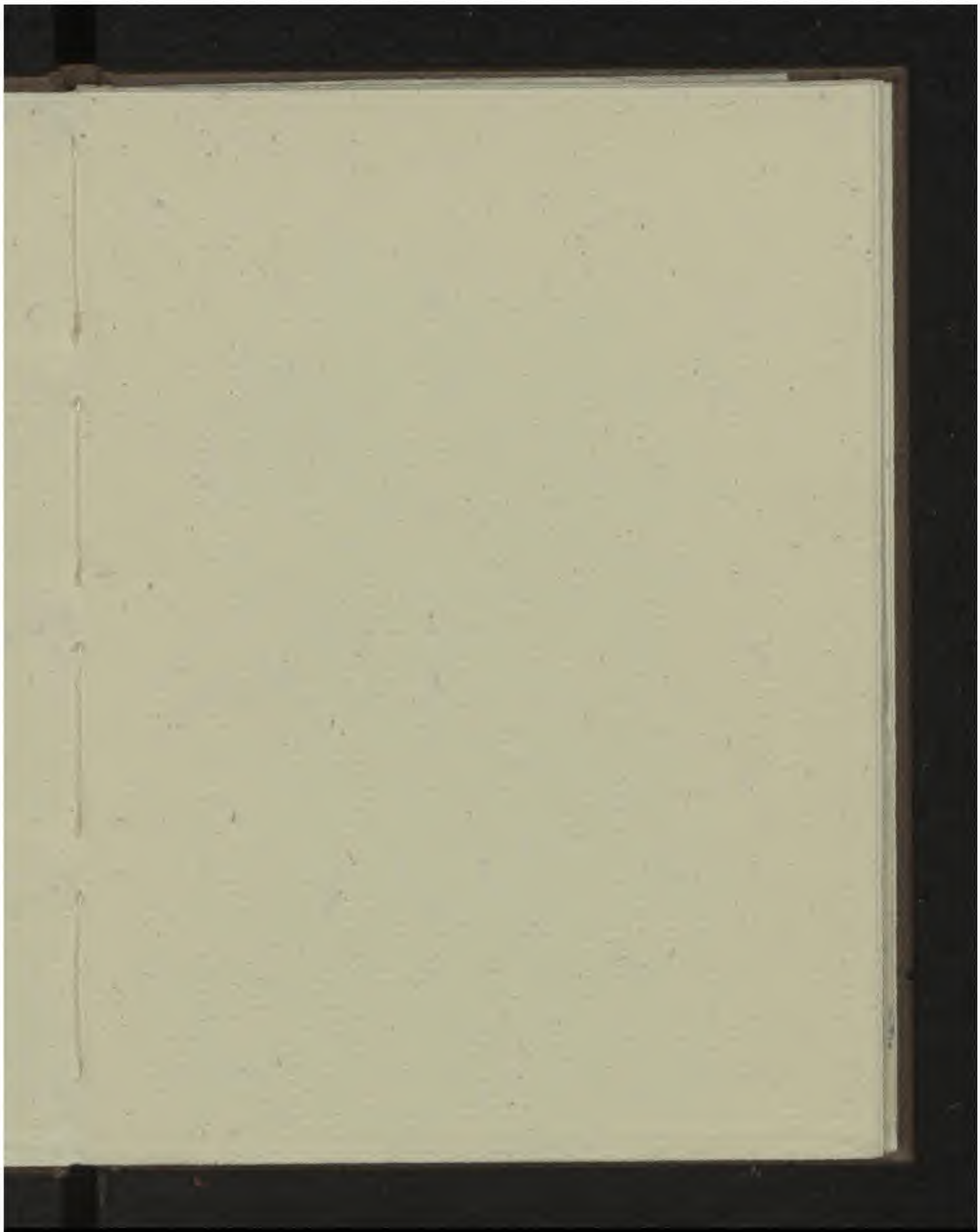
DA Box

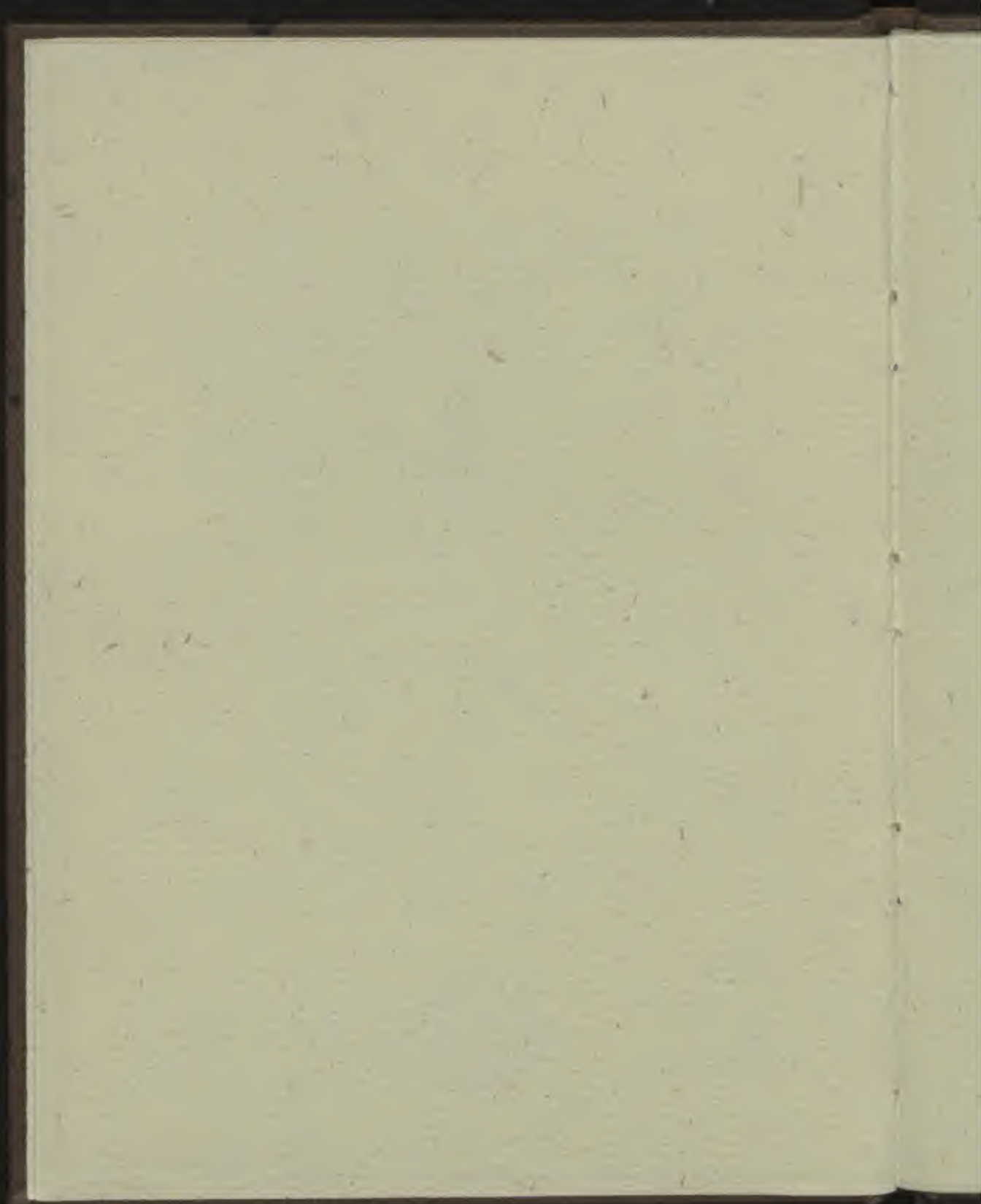
LN 155

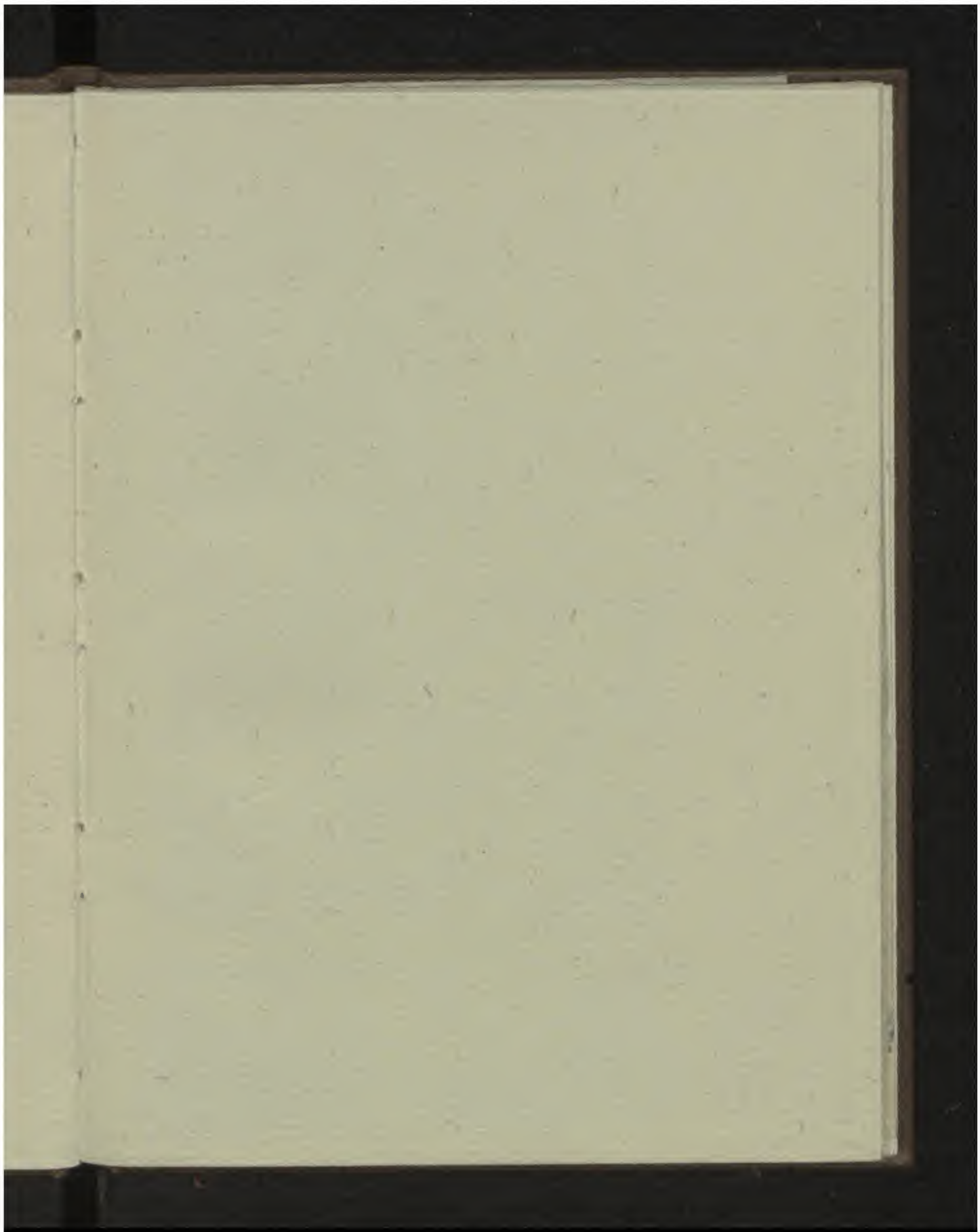
Ex. 3

De atth forstaa dem paa hiemmelens pla
neter oc løb

¶ Alle disse kunster ere icke andet en
vngdømens vellyst och leeg / naar vnge
menniske ret opledes i dem i deris vng
dom / I hvilke Grekerne oplærde deris
børn i forme tid men de vaare vnge / Aff
hvilke der bleffue siden kaastelige vise oc
lerde mænd som vaare beqvemmelige til
alle honde visdom oc gode raad oc anden
ting / I hwor storlige angret mig nu At
ieg icke lasde flere Historier Krønicker oc
Poeter en ieg gjorde / De atth ingen lærde
mig dem i min vngdø / Men ieg nøddis
till saa vel som alle andre danske At lase
Alexandrum / puerilia Donatum / Weder
laale / Composita verborum / caser oc an
det saadant skarn / Aff hvilke mäd kan al
drig lare eller komme til ret fundamente
till atth forstaa dicte eller scriffue nogen
god reth Latine / eller forstaa Hvad andre
gode klercke / Poeter och Historici haffue
spø screffuit och dicted vdi forme tid

f ii

De naar wii Danske Suenſke oc Noſke
ſkulle lare nogen god ret latine konſt och
wiſdom Da nōdis wii fōꝛſt til / ath lare
til bage igen / De ath aff ſlette aff vaare
huſkommelſer / den wrette latine / oc wron
ge lerdom / ſom wii haſſue fōꝛ lart i vaar
yngdom / Och lare ſaa paa ny igen den
rette latine oc konſt / om wii ellerſſ ville
forſtaa lare oc vide den rette lerdom och
konſt ſom de wiſe meſtere haſſue fōꝛ ſcre
ffuit ❀ Her motte nogen mō ſige / Hwo
kan ſaa holde ſine bōꝛn til Scole oc ſtu
dium / Somme forimwe det icke / och ſom
me kōnde icke helder gōꝛe dem til Herre
oc twickere / oc ſaa dem altid taſken fuld
met guld oc pēninge / Somme kunde icke
helder ombere deris bōꝛn / thi de mōwe de
re hiemme hoſſ dem och trale och arbeyde
Her till maa mand ſaa ſuare dem / Ath
det vaare icke gaat at holde ſaadanne ſco
ler ſom her til dagis vered haſſue alle ſte
de / Ath en dreng maatte gaa pꝛ eller pꝛ
aar til ſcole at lare ſin Doned Alexandrū

oc Peder laale oc andre sodane bøger/oc
hustrugis daglige der fore/ Oc hagde alli
geuel paa det siste saa gaat som inted lart
Ath ehvor han kom blant gode klercke/
Da kunde han icke tale ith ord reth lati
ne Det er nw en anden verden/och gaar
nw anderledis til serdelis vdi Malmø
oc Københaff/ oc i Audland som ieg haff
uer spurt/ Ath de haffue nw begynt at læ
re børn oc vnge folk gode lerdomme baa
ge i scoler oc studium/ Det vaare och vel
gaat/ ath fattige alinues folk/ lode deris
børn gaa til Scole tre eller fire time om
dagen/ Oc lode dem der einellem gøre oc
hielpede deris foreldre hvor de kunde Eller
och lære noget embede / Den skund de
ere vnae och kwnde det lære oc tage vare
der paa / och skundem lære det ene/och
skundem det andet i atskillige rider/oc ti
men boroen/ De forsøme alligeuel saa
vngesom forzeffals om dagen/ Ath lege
oc boroen/ anden leeg/ En pige
kundnoch vel haffue saa megen tid/ Ath

Fiii

hwn motte gaa en time eller to til Seele
om dagen / til nogen god qwinde lomfem
eller ind som hende kunde lære / Oc gøre
alligenel i hwset hwad hende burde / och
huad hende moder hende besole hwn for
soffuer / dantzet / legger / qwedet / oc snacker
fast mere tid bort forgeffuis och det actus
intet ¶ Men det selger alt ene der vdi
Ath forælderne hassue icke forstand / løst el
ler vilge til Ath opføde oc lade lære deris
børn i deris yngdom / Ath de kunde siden
trøste verden met saadanne wise och for
standige mennd som aff dem kunde bliffue
Och desligest meth erlige och forsynlige
quinder som aff deris døtter motte kome
¶ Desuelen vil fast helder hassue
wforstādige folk i verden som intet gaar
vide / Ath det skal icke gaa mennysken
del i verden / Oc ath de skulle icke kunde
wencke paa Gud och deris siel / och den
wige salighed Thi skulle Berrne Borg
mestere / Raadmend / och andre gode larde
mennd / vduelge de beste aff saadanne peb

þom til sig Och þefoll alle menniske/ atþ
de skulle flittelige elþke och beware dem/
Och han taledede oc om de engle som þul
le tage vare paa dem som/ Sanctus
Mattheus screff i sit þviti capittel/ Paa
det at han velle lare oc vnderuise off huor
meget det er hannem til vilge oc tieniste/
atþ mand opþoder oc larer det vnge folk
rettelige/ Och huor storlige han forþvnis
der faare atþ mand lader dem forþvme oc
forderffue

¶ Der faare skulle alle Herrer oc cri
stne mend/legge detre þo hierte som Gud
saa strengelige vill haþfue aff dem/ Det er
oc deris emþede atþ de skulle þkne Sco
la oc lærde mend der til/ Atþ þu velle
och vnderuise de vnge menniske þat þu
gøris storlige behøff/ For þu velle þu
ingel þu ombere god oc
ken þu sielen eller til læge
þu lunge nock och gan
þu skælige vandret i ineg
og þu ang lerdem (der þu

Dii haffue oc nock vered vnder lōgn och
forblyndelse Lader off en tid oplade vaare
re open oc brygge vor fornuftighed At
Gud kan see oc merke/ atth wi ere tack-
nemmelige mod hannē for hans store gaff
uer oc velgerninger som han gør mod oss
De atth andre Land oc Rige mwe oc see
spørge/ oc vide/ Atth wi ere och menneske
saa vel som andet folk i verden/ De kun
de oc lare/ och siden frændelis lare andre
noget gaot / meth huilket den menige al-
mwe kan forbedris baade til siel oc liff i
vaare federne rige

✠ Her er nw nock screffuit der om vaa
denne tid/ Thi beder ieg alle ydmygelige
som vort tungemaal kunde/ Atth de ville
rette oc besinde disse raad/ om deris hōm/
oc andre liffige vinge folk/ Atth hielp dem
til lerdom Atth de kunde tie-
tis ieffn cristen/ De hie
met god lerdom til deris

mange som skulle

sige / at det gøris icke behoff at lade børn
lære fornessnde konster och twngemaall /
Gud naade dem saa forblindede de ere at
de kunde aldrig finde paa den rette vej /
Dog haabis mig til Gud / Ath der skall
dog vere mange / som skulle acte dette go-
de raad oc legge det po herte Oc tencke
oc besinde / huor meget gaat Ath der kan
effter følge / Ath børn och vnge menniske
ret oplaris i deris yngdom Gud til loff
oc mennicken til nøtte oc gaffn / Och der
fore skulle de wden twil gerne hielpe och
raade der til Ath saadanne scoler rettelige
skickis ❀ Herrene Borgmesterne ra-
admende och andre gode mend / skulle och
hielpe til ath lade købe gode bøger i alle
honde lerdøme oc konster / Och lade dem
legge vdi itz obensbare liberari / Ath huer
mand kunde haffue naarsage til at lase oc
studere i dem Thi ath skulle Gudz egne
ord oc Enangelium / oc andre gode lerdø-
me oc konster bliffue ved mact Da mwe-
de endelige laris aff bøgerne Oc der vdi

beuaris och geminis atþ de icke forglem-
mis och forfare

✠ Lige som Propheterne Euangelister
ne Apostlene/ oc andre gode hellige mend
screffue Gudz ord oc vilge i bögerne/ atþ
de skulle icke forfare eller forgaa som for-
er sagt / Mand skall icke all eniste købe
samme böger for deris skyld/ som off skul-
le lare oc regere baade aandelige oc verdeli-
ge/ Men oc saa paa det/ Atþ wii skulle
altid haaffue saadanne gode böger hoss off
fra en slect til en anden/ saa lenge menni-
sken leffue i denne forgengelige verden At
Gudz egne rene oc alder sandiste ord och
Euangelia Oc andre gode lerdomme oc
konster skulle icke forgaa som ere bescreff-
ne i de Der fore skulle same böger holdis
oc beuaris hoss mennesken/ som en kostelig
dyrebare skat oc liggende for S Poul vor
oc meget flittig der til at Gudz ord skul-
le bescreffuis Och siden laris oc beuaris
aff alle Thi bad han Thimotheum atþ
han skulle stedffe lase Gudz ord/ oc besol

i vnderrethne / och vilde / vnder
 and oc vilde / so / 63
 gäble böger oc effter / och vilde / 63
 dem / Lige som mand plega / i h / 63
 lede i asken effter guld / sølff / och kaaben
 naar nogē stat by eller huss ere opbrinde
 ✽ Gud lader oss oc nu retferdelige sø
 ge / lede / och spørge effter hans hellige ord
 oc anden god lerdon / och konst Thi at
 den tid vaare forfedre hagede dem vel och
 ret bescreffne Da forsmade de dem oc lo
 de dem forsare oc det gaar oss oc lige saa
 nu / Om vi bliffue hannem vtackneme
 lige och icke tacke hannem for sin naade
 oc velgerninger Oc købe gode böger och
 skicke gode scoler / studia och liberari At
 beuare oc bruge gode lerdonne vdi Och
 icke lade dem lenger forglēmis oc forsare
 her effter so det haffuer sø / skadelige skeet
 Den tid vaare forfedre forsmade Guds
 ord oc helliger ande den gäble Biblie
 fare so so / allud dem sandā plaffue

andere f... lige skadelige bøger i den
sted / s... off io mere och mere fra
Biblien oc den hellige scrift saa atz hwn
er meget forglemt Det aff er det oc kom
med atz inand siden skickede Studia och
Vniuersitates I huilke mange klercke
haffue mere studeret for heder oc are priff
oc loff skyld / Atz de motte kallis Hefte
re Lectores och Doctores / En de gjorde
det for Gudz ord oc vilge skyld / Eller at
de actede der paa Atz de ville lare oc vn
deruise vnge oc fattige menniske den rette
vey til hiemmerige / De actede och selffue
en søye ting der po / Atz de kunde lare oc
vide hannē De saete der ere en mō gamt
ske saa som noget søye vide aff hannem /
Huorledis skulle de da kunde lare andre
hannem met de vide den icke selffue / Det
aff er det kommed atz der skulle skickis
Wrelatedøme oc Cannickedøme och ans
stor rente till saadanne Heftere Doc
oc klercke / Atz de skulle lare och vn

seruiss
de alimwe? Hwarlods de
skulle i alle sinne mod Gud oc
men mand seer nu klarlige oc
ogen/ Atth de alderminst lare och
Och de giffue icke helder andre gode ex
empel atth leffue effter som dem burde

✥ Der ere oc mwincke Closter skicke
de der saare Atth de skulle predicke oc la
re den menige alimwe Gudz ord oc vilge
Hand finder dog gandske saa aff dem
som det ret selffue vide Vden det kan och
vere en all eniste i some saa closter/ Naar
han skall en predicke Da siger han mere
aff Aristotile oc aff mesteren aff det høye
sind/ oc aff himmelens løb oc aff mange
tertegen oc sabel En aff vor Herres Jhes
su Christi egne ord / Eller aff den rette
christelige tro/ Paa huilke ord oc tro alle
christne mennisks salighed henger paa

✥ Alle gode christne mēnske som Gud
giffuer sin nande til/ Atg forstaa hans hel
lige ord oc vilge De grwe och forvndre
swærlige der paa/ Atth vaare larefedre och

g iii

predickefærd / haffuer. 12.
sted der do ih predi. 12.
tigel fæ. 12.
ne ord. 12.
plat 12.

✠ I denne forblindelse haffuer Gud
ladet oss kommed / och vered vdi / for di
ath wi trode mere paa menniskens bud
oc sat / en paa hans alderhelligste ord och
Euangelia / Er det icke en stor ynckelig
oc vnderlig ting Ath en yng persone mot
te gonge til scole vdi septyen eller tiwe aar
for en han kunde lare saa megen ond och
vrang Latine ath han motte bliffue prest
oc kunde sige messe. Huilken som kunde
all ene lare saa langt ath han motte bliffue
Monck eller prest Da mente han oc
alle andre ath han vor salig De sagde oc
da almindelige salig er den moder som fød
de saadant ih barn / Och han bleff allige
uel t alle sine dage ih armt och vaimv
tigt menniske / oc kunde alder bliffue vil
ler tale p ord ret Latine til. De har

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 155 8° copy 3

Krønicker saa skarpt och . . . . . Atz hwar
en qwinde/ eller ith bari gjorde . . . . . tale
de noget som merkeligt var. Da maas alt
verde det nu vide oc lase. Men wii Dā
ske haffue altid vered forspomelige och are
och saa en nu desligest Atz wii icke ville
bescriffue det wil daglige see oc høre saar
baare øgen/ Huad skulle wii da bescreffue
det wi i sandhed vdsprøge kunde aff vore
gamble oldinge

Effter thi at den alsommectigste Gud
haffuer nu beted sin store naade mod oss
De var oss gode dage larde mende/ oc al
le honde konster oc visdom/ oc mange at
skillelige merkelige bøger. De gode tun
gemaal/ baade Latine Hebraiske oc Gred
ske/ De mange dyrebare cristelige/ oc go
de lerdomme/ Da er det nu høyt tid Atz
wii nu lære/ høste/ oc sancke til hobe/ det
alder mest wii kunde. Atz wii nu no
get beholde och gemme aff samme edelige
oc dyrebare lerdomme och kaastelige kon
ster/ Atz wii skulle icke nu forspøme den

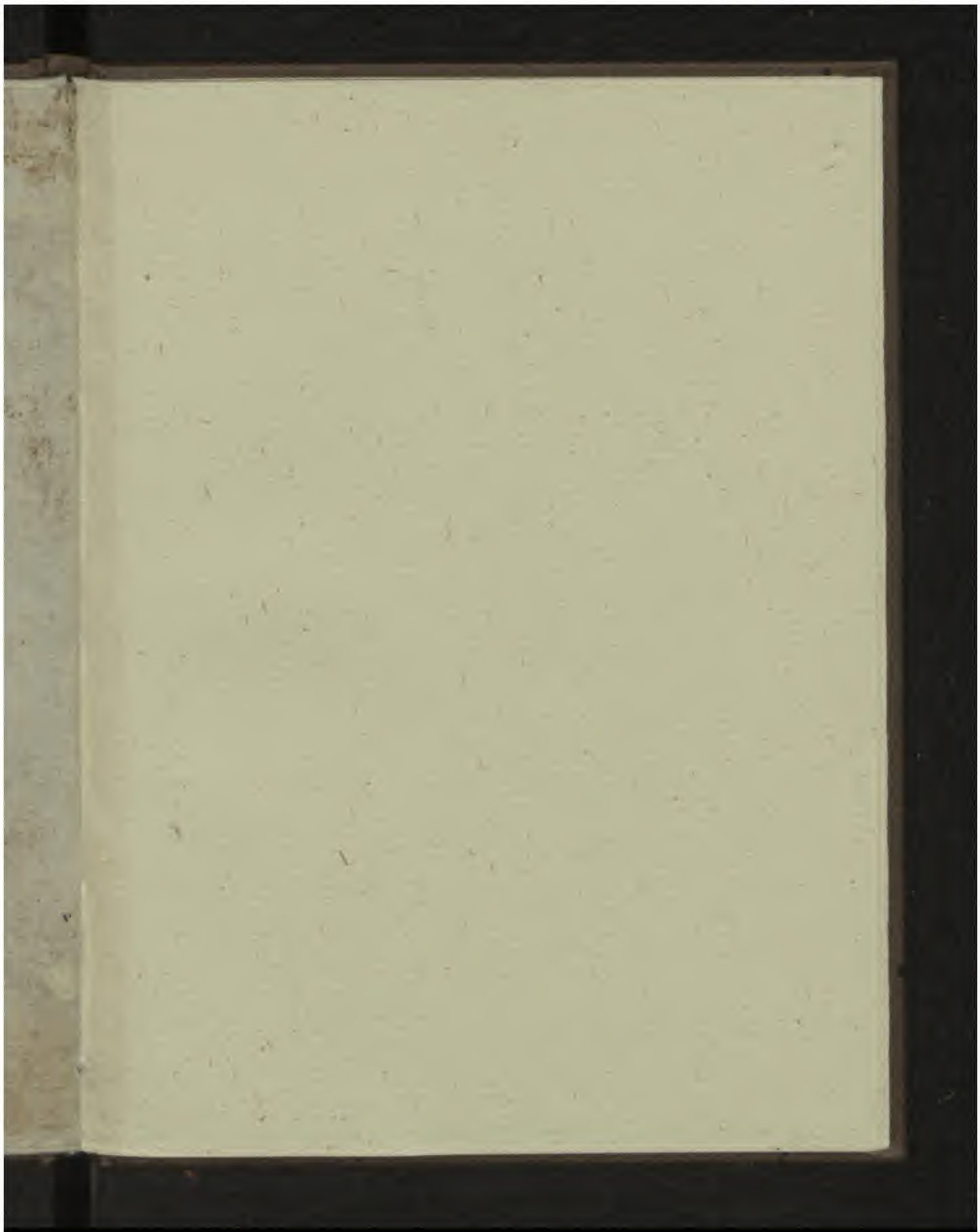
me her til i den 11de hede / **A**t det er
bestrøctendis / at de gode bøger som nu
ere vdkomne oc vdsatte / skulle i framtide
met dieffuelens raad / mact / oc tilskyndel
se vndertrøckis och nedleggis igen / **O**et
andre vnøttelige bøger oc falske lerdøme
som han indskyder i mennesken / At de skul
le bedrage andre meth och locke dem fra
den rette cristelige tro meth

✠ Dieffuelen bruger al sin konst oc li
stighed der till at han kan komme men
nicken til at leffue och regere dem effter
menniskens bud / dict sat oc skickelse / **D**e
at man skall forlade Gudz bud och for
glemme hans ord / Euangelia / och vilge /
De at wit skulle altid lare det mest som
off er inted nøtteligt til siel eller liff

✠ Der fore er det nøtteligt at alle go
de larde mend giffue der stor act paa **D**e
desligeste Herrer / borgmestere / raadmend /
borgere och alle andre gode mend / At de
hielp til at mand kan fonge gode nøtte
lige oc cristelige bøger / **D**e gode lærde sco

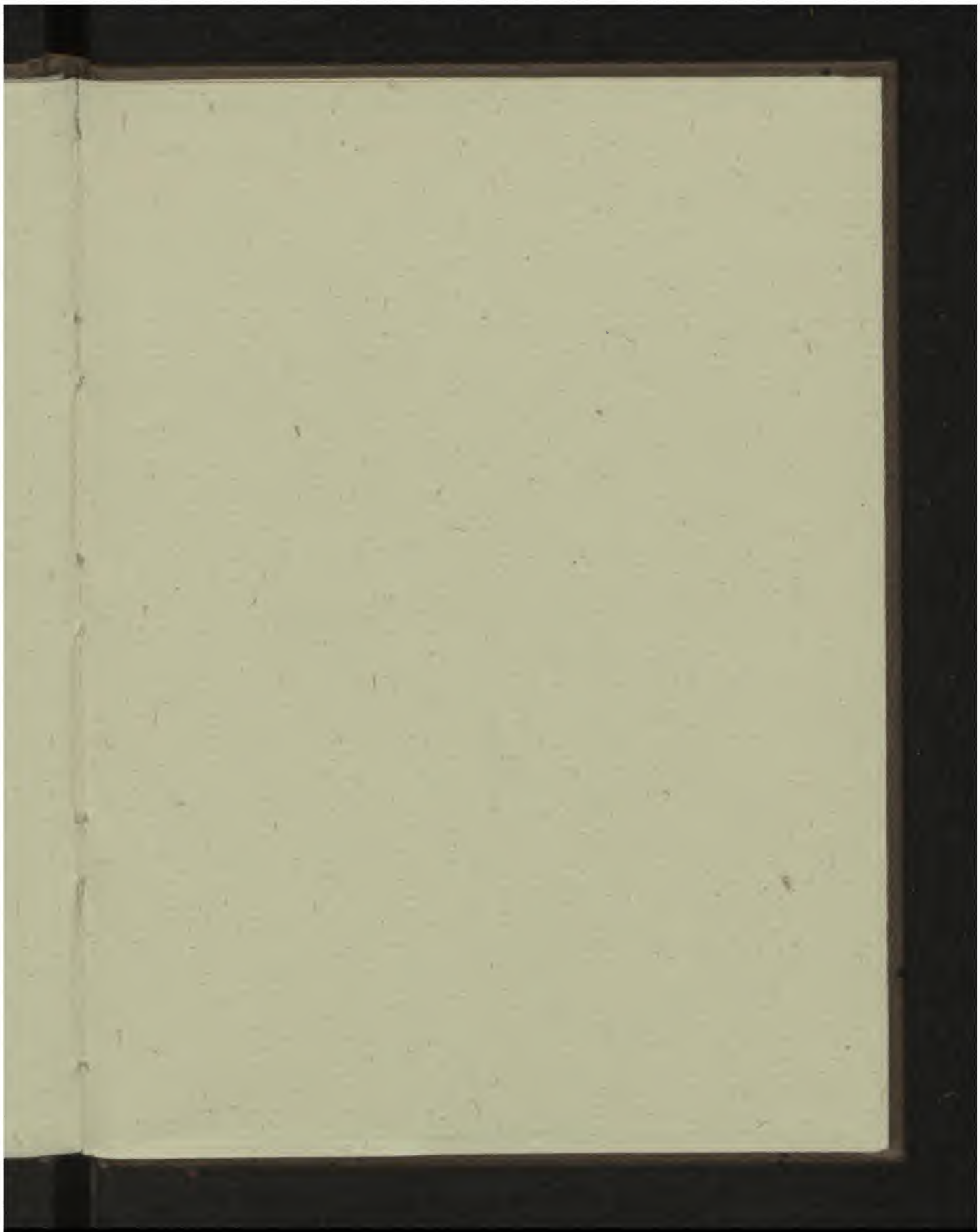

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 155 8° copy 3

Det kgl. Bibl. Bogb.